

Tandläkaren är en viktig del av skolhälsovården

Stakes har, på uppdrag av social- och hälsovårdsministeriet och i samarbete med Undervisningsstyrelsen och Kommunförbundet, utarbetat instruktioner för skolhälsovården. De är avsedda för personalen inom skolhälsovården och för skolor och kommuner. Det har varit speciellt svårt att försöka nå en balans mellan hur omfattande, detaljerade och samtidigt koncentrerade instruktionerna skall vara. Ett utkast har sänts till ca 70 experter för utlåtande. Bland dem finns tyvärr ingen hälsocentraltandläkare som utför sitt dagliga värv bland barn och unga.

Tandläkarförbundet har i alla fall fått uttala sig om utkastet. Tandvården behandlas både separat och i samband med andra delområden. Ändå får man inte en riktig bild av munhälsovårdens betydelse eller av den insats hälsocentraltandläkarna gör bland skolelever som ofta har många olika problem.

Skolhälsovårdens främsta uppgifter är att förhindra sjukdom och att motarbeta sådant som hotar elevernas välbefinnande. Grunden för munhälsan byggs upp under skolåren. En frisk mun förutsätter regelbunden borstning, måttlighet i syraangreppen och fluor- och xylitolanvändning. Det kan verka självklart, men det är fortfarande sant. Ibland verkar det som om man glömde bort det just för att det känns så självklart.

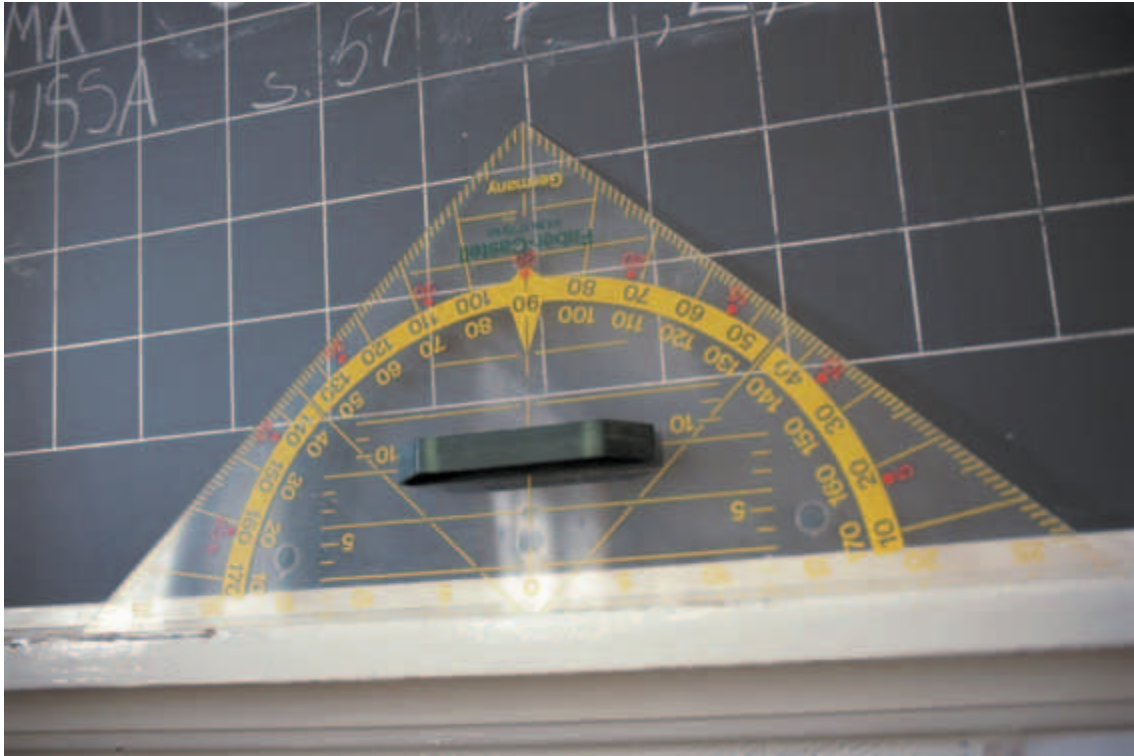
Dagens barn mognar fysiskt snabbare än tidigare generationer. Psykiskt och socialt blir man inte vuxen tidigare än förr, snarare tvärtom. En del av barnen i puberteten frigör sig för tidigt från sina familjer, och anammar sådana vuxna vanor som inte är bra för dem. Ofördelaktiga förändringar i barnens livsmiljö kan synas i form av munsjukdomar redan långt innan man kan se andra hälsoeffekter.

Under 2000-talet har ett nytt fenomen dykt upp som en utmaning för skolhälsovården. Specialdieter har blivit allt populärare bland eleverna. Det är ju på

sätt och vis fråga om ett hälsomedvetande, men barnen har ofta inte tillräcklig kunskap om vad deras växande kroppar behöver i näringsväg. Olika bantningsdieter och lightdrycker lämnar snabbt spår i tändernas hälsotillstånd. Det används mera droger än tidigare, och de innebär ofta att munhälsan rasar på grund av oregelbundna levnadsvanor. Sexuella försök kan också hos mycket unga elever ge manifestationer i munnen. Rökning och snus syns tidigt i munnen. Man kan stärka ungdomarnas självkänsla och hjälpa dem att inte börja röka redan innan de börjar försöka på allvar. Den egna tandläkaren är en trygg vuxengestalt som kan ta i ungdomarnas problem på ett finkänsligt sätt, och utan att göra intrång på deras integritet.

Karies är fortfarande en av de vanligaste infektionssjukdomarna. Praktiskt taget alla har kariesbakterier i munnen. Karies är inte ett övervunnet problem. Det finns tvärtom klara indicier på att sjukdomen igen blir vanligare i olika socialgrupper. Till största delen sker inverkan på skolelevernas livssituation hemma och i skolan. Detta inflytande har avgörande betydelse när det gäller att förebygga munsjukdomar. Här kan sociala och ekonomiska problem hemma återspeglas på många olika sätt. Konsumtionen av sötsaker och läsk har ökat, och multikulturella trender gynnar småätande. I en affärskedjas interna tidning påpekar man att man borde satsa mera på godisförsäljning, och sötsakshyllorna i dagligvaruaffärer borde göras mera attraktiva. Enligt de ansvariga för sötsaksförsäljningen finns det rum för en fördubbling av sötsaksförsäljningen i Finland. I många familjer har gemensamma måltider blivit sällsynta. Alla äter på sitt håll vad de hinner eller kan ta fram. Det är sådana socialt ensamma barn som hör till riskgruppen när det gäller karies.

Det behövs alltså heltäckande granskningar av hela åldersgrupper med lämpliga, inte alltför långa mellanrum. Bara då kan man ta i munsjukdomar och felaktiga vanor i tid. Modern tandvård är ett teamarbete.

Teamet måste alltid ledas av en tandläkare, eftersom han eller hon representerar den högsta fackkunskapen både då det gäller undersökning och reparativ vård. När diagnosen är fastställd och en individuell terapiplan har gjorts kan hygienister och tandskötare göra sin insats för att främja både munhälsan och övrig hälsa. Inom den preventiva vården har de en nyckelposition både på mottagningen och utanför den.

Det är inte bara infektionssjukdomar som kräver behandling. En god basmunhälsovård skall också omfatta ortodonti. Med begränsade resurser kan man inte alltid erbjuda alla behövande ortodontisk behandling. För att ge ett bra resultat måste också behandlingen av bettstörningar vara systematisk och ske vid rätt tidpunkt. Barnen och deras föräldrar sätter lika stort värde på ett friskt välfungerande bett som på friska tänder utan hål. Om man behandlar sådana felställningar som betyder mycket för utseendet kan man stärka ungdomars vacklande självkänsla i ett kritiskt skede då de riskerar att annars bli retade.

Munhälsan är en del av det totala hälsotillståndet och kan inte ses som en separat företeelse. Skolhälsovården – och en välformulerad instruktion – är en viktig

länk i det dagliga arbetet med att främja barns, ungdomars och hela skolans välbefinnande. Därför är det viktigt att både skolläkare och -hälsovårdare och tandvårdspersonal deltar aktivt i planeringen av undervisningen. De kan ge undervisningen i hälsöära ett helt annat djup genom att bereda egna framföranden. Det är under de viktiga uppväxtåren i skolan som man lägger grunden till goda levnadsvanor.

LIISA LUUKKONEN